

Iskuja informaatiolla

23.11.2026

Miksi kirjasto- ja tietopalvelun lehtori osallistuu Sotatieteiden päiville? Aluksi ei välttämättä heti huomaa syytä, mutta päivien aihetta ja yleisiä kirjastoja pohtien syyn huomaa helpommin. Päivien aiheena oli: *Maailmanjärjestys murroksessa. Mihin sotatieteiden pitäisi kiinnittää huomiota juuri nyt.* Vastaus osallistumiseeni on yhteiskunnallinen, erityisesti kansalaisten kokonaisturvallisuus, resilienssi ja henkinen kriisinkestävyys. Nämä seikat liittyvät myös yleisiin kirjastoihin.

Sotatieteiden päivät Santahaminassa

Sotatieteiden päivät järjestettiin Santahaminassa 4. – 5. 11.2026. Päivien aikana kuultiin muun muassa paneelikeskustelu aiheesta sota ja yhteiskunta. Paneelisteina olivat dosentit Ilmari Käihkö, Ville Kivimäki, Risto Marjomaa ja Mikko Salasuo. Suomalaisen kirjallisuuden seurassa työskentelevä Kivimäki nosti paneelissa esiin viisi kohtaa, joita yhdistää yhteiskunnan rooli sodassa. Nämä kohdat tulkitsemanani olivat: 1. Sotaan varautuminen on paljon laajempi yhteiskunnallinen kysymys kuin asehankinnat. 2. Suomen historiassa on toteutettu yhteiskuntapolitiikkaa, jolla yhteiskunta sitoutettiin mukaan poikkeusoloihin. 3. Resilienssi perustuu vahvaan kansalaisuuteen. 4. Demokraattisen maan vahvuutena on luottamus, oppiminen ja vastuunkanto. 5. Sota vaatii vahvaa hallintoa ja julkista sektoria.

Nykyiset julkiseen sektoriin kohdistuvat leikkaukset voivat heikentää näitä Kivimäen mainitsemia kohtia. Leikkaukset kulttuuria, sivistystä ja hyvinvointia tuottaviin sektoreihin ovat leikkauksia myös kansakunnan hyvinvoinnin perustastaan.

Kuva 1. Paneelikeskustelu aiheesta sota ja yhteiskunta (kuva: Laura Liikavainio).

Sotatieteiden päivät ja yleiset kirjastot

Mainitsin kolme syytä osallistumiselleni Sotatieteiden päiville. Mainittakoon näistä ensimmäisenä *kokonaisturvallisuus*, jota käsitellään yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa. Siinä kuvataan toimintamalli, jossa yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden kannalta määritetään tärkeät toiminnot, joita ovat viranomaiset, elinkeinoelämä, järjestöt ja kansalaiset yksilöinä (Turvallisuuskomitea, 2025). Jos ajattelemme kansalaisia yksilöinä, on tärkeä pohtia heidän mahdollisuuksiaan kouluttautua, kehittää itseään ja osallistua. Yleiset kirjastot ovat yksi tärkeä paikka kehittään itseään.

Resilienssillä tarkoitetaan Poijulan (2018,16) mukaan muun muassa joustavuutta, pärjäävyyttä, lannistumattomuutta, sopeutumiskykyä, selviytymiskykyä ja palautumiskykyä. Informaatioresilienssi koostuu kahdesta osasta: informaatiolukutaidosta ja kyvykkyydestä toimia nopeasti muuttuvissa tilanteissa, kykyä selviytyä niiden aikana ja palautua niistä (Rantamäki & Jalonen, 2022, 36). Käsite informaatiolukutaito määrittää ihmiskäyttäytymistä, sitä miten ihminen ymmärtää, käyttää informaatiota ja kuinka hän pääsee siihen käsiksi (Taylor, 2022, 11–12). Informaatioresiliensi on täten informaatiolukutaito-osaamista ja kykyä käyttää tätä osaamista epävarmana aikana. Lipponen (2020, 218) huomauttaa toisen ihmisen tuen ja yhteenkuuluvuuden tiettyyn ryhmään, yhteisöön, olevan yhteisöllisen resilienssin lähtökohtana. Yleiset kirjastot ovat luonnollisia tiloja yhteisöllisyydentunteen lisäämiseen. Yleiset kirjastot voidaan nähdä

kolmansina tiloina, mikä on alun perin sosiologi Oldenburgin käsite (Oldenburg, 1989, viitattu teoksessa Kofi & van Melik, 2026, 6). Myös Habermasin (1964, 49) käsite Public Sphare voidaan ajatella Suomessa ja myös laajemmin Pohjoismaissa tarkoittavan yleisillä kirjastoilla enemmän kuin julkisina tiloina, niin kuin Habermas tarkoitti: tiloina käydä yhteiskunnallista keskustelua ja johon voi tuntea kuuluvuutta ja osallisuutta.

Henkinen kriisinsietokyky tarkoittaa yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa yksilöiden kyvykkyyttä kestää kriisitilanteiden aiheuttama kuormitus. Henkisen kriisinkestävyyden keskiössä on luottamus – niin yksilöiden välinen kuin yksilöiden luottamus yhteiskuntaan. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia, 2025, 22–23.) Henkinen kriisinsietokyky on vahvasti resilienssiin kytköksissä oleva käsite ja se, kuin myös resilienssi rakennetaan normaalioloissa.

Yleiset kirjastot ohjaavat ihmisiä luotettavan tiedon äärelle tarjoten tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon” (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016, 6 §). Nykyisin älypuhelin mahdollistaa sen, että meillä on suurempi määrä tietoa käytettävissämme kuin ikinä. Kirjastojen rooli onkin muuttunut tiedon tarjoajasta luotettavan tiedon tarjoajaksi. Laki yleisistä kirjastoista määrittää lukemisharrastuksen tukemisen (1492/2016, 3 §) ja monipuolisen lukutaidon yleisten kirjastojen tehtäviksi (1492/2016, 6 §). Kirjastoissa on myös laajat aineistokokoelmat, jotka ovat asiakkaiden käytettävissä.

Yleiset kirjastot voivat tukea yksilöiden resilienssiä ja henkistä kriisinkestävyyttä joka päivä tarjoamalla kokoelmia, tietopalvelua ja ohjausta sekä tiloja, joissa ihmiset voivat kohdata toisiaan ja kokea yhteisöllisyyttä. Nämä seikat huomioidaan myös yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa, jossa kirjastojen rooli kokonaisturvallisuuteen nähdään kahden asian kautta: kokoelmien säilyttämisen ja kirjaston palvelujen tarjoamisen kautta, myös poikkeustilanteiden aikana (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia, 2025, 136 -137).

Kognitiivinen turvallisuus

Sotatieteiden päivien toisena päivänä jakaannuttiin 11 teemaryhmään, joissa aiheina olivat muun muassa kokonaisturvallisuus & resilienssi. Kognitiivisen turvallisuuden teemaryhmässä esittelin tämänkin artikkelin nimen mukaista aihetta: Iskuja informaatiolla, jossa pohdin Lupa- ja valvontaviraston kirjastotoimen ylitarkastaja Virpi Launosen kanssa yleisten kirjastojen mahdollisuuksia tukea yksilöiden kokonaisturvallisuutta teemoina lukutaidot, osallisuus, demokratian vahvistaminen, sujuva, tavallinen arki ja kansalaistaidot. Sotatieteiden päivien teemana oli monitieteellisyys ja tähän esityksemme toi oman panoksensa.

On tärkeää tuoda esiin yleisiä kirjastoja monissa yhteyksissä, sillä kirjastojen olemassaolo on harmillista kyllä liian usein unohdettu, vaikka yleiset kirjastot ovat käytetyimpiä kulttuurilaitoksia Suomessa (Kuntaliitto, 2024). Yleiset kirjastot saavuttavat kansalaisia ja tarjoavat heille aineistoja ja palveluita, joiden kautta he voivat kehittää lukutaitojaan ja kansalaistaitojaan niin yksilöinä, kuin yhteisöinä. Nämä taidot edesauttavat suojautumisessa informaatiovaikuttamista vastaan esimerkiksi tunnistamalla mis-, dis- ja malinformaation ja tukevat henkistä kriisinkestävyyttä ja resilienssiä sekä vaikuttavat myös kokonaisturvallisuudentunteeseemme.

Laura Liikavainio

Lehtori, kirjasto- ja tietopalveluala
SEAMK

Lähteet

Habermas, J., Lennox, S. & Lennox, F. (1964). The Public Sphere: An Encyclopedia Article. New German Critique No. 3. Autumn, 1974. Duke University Press. https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/MEDIA237/Public%20Sphere/Habermas%20et%20al-Public%20Sphere%201974.pdf

Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016. (2016). Finlex. https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2016/1492

Kofi, J., & van Melik, R. (2026). *Unpacking the public library as third place through librarians' day-to-day practices*. Public Library Quarterly. Advance online publication. https://doi.org/10.1080/01616846.2026.2646084

Kuntaliitto 2025. Hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys. https://www.kuntaliitto.fi/tietotuotteet-ja-palvelut/verkkojulkaisut/uusien-kestavien-kuntien-roolit/2-4-hyvinvointi-osallisuus-yhteisollisyys

Lipponen, K. (2020). *Resilienssi arjessa*. Duodecim.

Poijula, S. (2018). Resilienssi: Muutosten kohtaamisen taito. Kirjapaja.

Rantamäki, A., Jalonen, H., yliopisto, V., yksikkö, J., & tutkimusalustaa, E. (2022). Hallinnan informaatioresilienssiä etsimässä – Tutkimusmatka käsitteen juurille. Hallinnon tutkimuksen seura. https://journal.fi/hallinnontutkimus/article/view/107861/68464

Taylor, N. G., & Jaeger, P. T. (2022). *Foundations of information literacy*. ALA Neal-Schuman.

Turvallisuuskomitea (2025). Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös. Helsinki, Valtioneuvoston julkaisuja 2025:1. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-762-1